

Dębe_2
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	Czarnkowsko-Trzcianecki	
Gmina	Lubasz	LU
Miejscowość	Dębe	LU_DE

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	20.11.2012	Miejsce wykonania	Dębe
Czas trwania	00:47:41	Forma i wielkość	Plik audio: 10,9 MB
Przeprowadzający	Brak informacji	Komentarz	Ingerencja w prowadzenie wywiadu przez osobę trzecią

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
LU_DE_011	M	80	Były sołtys	Najstarszy mieszkaniec, rodzina mieszka we wsi od 3 pokoleń.

Informacje etnograficzne		
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)	
I. Toponomastyka i etnonimy		
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji	
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Brak informacji	
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Brak informacji	
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji	
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji	
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji	
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	„Nie przypominam sobie takich rzeczy.” Ł.: „Coś tam było z Babą Jagą na topoli, ale to babcia Zandona wie.”	
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	ANDRZEJKI: „Wróżenie woskiem, a teraz to nie wiem, nie ma chyba tego. Moje wnuki nie chodzą i w domu też nie. KATARZYNKI: „Nie, nie było.”
2	św. Marcina/11 listopada	„Rogale pieczono... Siwy koń był, kto miał siwego konia, ten musiał się przejechać na tym siwym koniu jedenastego.”

3	Adwent	Brak informacji
4	św. Mikołaja (Mikołajki)	Brak informacji
5	Wigilia	<p>„Gwiazdory, w każdym domu był Gwiazdor, czy dzieci były, czy nie były, nie. Odwiedzał wszystkie domy. Potrawy no to 12 potraw było i sos grzybowy i kapusta z grzybami i śledzie i ryby i zupa rybna też była. Karpie nie były takie modne, ale były inne ryby. Karpie dopiero później weszły.”</p> <p>CHOINKA: „No z bibuły były wycinane, z krepy, to były wycinane gwiazdki różnego koloru i ze słomy były ucinane ucinki, żeby między jedną, a drugą włożyć na nitkę. I się przetykało między jedną, a drugą gwiazdką i tak dalej, i to było przygotowane już wcześniej, nawet miesiąc przed. Adwent, jak się adwent rozpoczynał, to zaczynano przygotowania. Choinka jak kończył się adwent to stała do Trzech Króli. Specjalne opłatki były zielone i białe. Zielone dla zwierząt były a białe dla ludzi. Krzesło było dostawione dla gościa, który w każdej chwili może przyjść.”</p> <p>MIKOŁAJ: „Nie, nie pamiętam, Mikołaj przyszedł teraz w ostatnich latach.”</p>
6	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Brak informacji
7	Sylwester/Nowy Rok	„Wszystkie bramy, wszystkie furtki były wystawiane i np. brane były do moczydła. W moczydło szczęście mieli ci, co nie było mrozu, bo jak był mróz to skuł i trzeba było czekać aż do wiosny.”
8	Trzech Króli	„Kolędnicy.”
9	Kolędnicy	„Chodzili w Trzech Króli. To były różne postaci. Śmierć z kosą, jak się ktoś nie spodobał to brał za szyję, ale to była taka zabawka nie prawdziwa kosa, tylko zabawka. Było wyprowadzane z podwórka, z szop i kto miał otwarte, to już nie miał. Na dachach były nawet, pojedynczo brali i na dach wnosili.”
10	MB Gromniczej	Brak informacji
11	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	„Oczywiście, że były bale karnawałowe. I były i to zawsze od Trzech Król, aż do ostatki. I to nie takie jak teraz są w Dębie, z zaproszeniami. To otwarta zabawa była. Kto chciał, to mógł się

		<p>przebrać, ci co nie chcieli to się nie przebrali, ale przeważnie ludzie chodzili przebrani, tak że nikt nie pozna. Nawet koleżanka koleżance nie zdradzała za co ja będę przebrana, nie.”</p> <p>„Jak za moich rodziców to wszystkie garnki, gdzie się piekło mięcho, to wszystko było wytarte do sucha i było powieszona, tak że przez cały post nie było żadnego mięsa, wyjątkowo tylko w niedzielę, wtedy to tam wszystko już było.”</p>
12	Topienie Marzanny	„Też było. To w szkole, to szkoła miała. Topiono w moczynie, albo palono jak mróz był pod koniec marca.”
13	Środa Popielcowa	„Popiół był, woreczki były szyte, robione, nawet ministranci księdzu na msze świętą mu tam z tyłu powiesili. W szkole nawet nauczyciel, nauczycielka dostawał, specjalne zawieszona takie były.”
14	Śródpoście	„Śledzie, rybki, olej rzepakowy, czy tam specjalna taka lnianka.”
15	Niedziela Palmowa	<p>„To już wszyscy bez wyjątku do kościoła. No i palmy każdy miał ze sobą, nie sztuczne, kupne, jak to teraz. Myśmy chodzili po tych łakach i jakżeśmy wiedzieli, że tam rosna te palmy tośmy przynosili.”</p> <p>PALMY PO POŚWIĘCENIU: „Do domu, za obraz, taki obraz był, jak np. tu w pokoju jest i tam był włożony. I tak do następnego roku. Stare palono, do ognia się włożyło.”</p>
16	Triduum Paschalne	<p>„Nie, nie, nie, teraz mają w soboty, a kiedyś było to w niedziele. Im rolnik wcześniej przyjechał, to wierzona, że jako pierwszy sprzętanie żniwa, po rezurekcji i jeden drugiego prześcigał. Wtedy nie było szosa, były polne drogi i niejednego się wywrócił.”</p> <p>ZA BOŻE RANY: „W Wielki Piątek to było dla mężczyzn, a dla dziewczyn to było w święto wielkanocne, to było oblewanie wtedy, dyngus, nie. Za Boże Rany to mężczyźni tylko, w drugie święto Wielkanocne - dziewczyny.”</p>
17	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>ŚWIĘCONKA: „Chleb i ten chleb musiał być do następnej Wielkanocy, żeby starczyło na cały rok, żeby chleba nigdy nie zabrakło. Do figury kiedyś przyjeżdżali tutaj przy szkole, a teraz to na sali albo przy sali. Starsze dzieciaki szły, nie.”</p> <p>„Śniadanie, dzielono się jajkiem. Chleb był święcony, jajko też, kielbasa była święcona i przy jajku są te życzenia składane. Tak jak na wigilię dzieli się opłatkiem, tak tutaj jajkiem. Do</p>

		<p>święcenia się nie dawało jaja ze skorupą, już obrane było. U nas nie było ozdabiania, bo nikt nie miał zdolności do tego. A w domu dodatkowo się gotowało jajka ze skorupą. Musztardę chrzan wkładano, sól.”</p>
18	Poniedziałek Wielkanocny	<p>„Drugie święto Wielkanocne było związane z prowadzeniem niedźwiedzia. Niedźwiedź był ubrany nie tak jak teraz w skórę, tylko w słomę. Plecione ze słomy były warkocze i on tymi warkoczami był obwiązany . Wszystko było, mógł rozmawiać, ale był nie do poznania. Miał, łańcuch, miał obrożę, był prowadzony i z nim szły Cyganki, które wróżyły. Było dwóch kominiarzy, w których nie tylko ładne ale wszystkie się zadurzały, a Cyganki z kolei wróżyły. Bo to było przed wojną i było po wojnie, a teraz to wszystko już znikło. Po wsi chodzili, a jak była jakaś dziewczyna młoda i była w mieszkaniu, to starali się w jakiś sposób do niej dotrzeć., żeby ją tymi sadzami ugłaskać. Cyganki to były takie żebraczki z koszykiem, które były w chustki przebrane i jajka zbierały.”</p> <p><i>Kto był niedźwiedziem?:</i> „No kto był chętny, kto miał za to zapłacone, ofiarę jakąś zawsze znaleźli.”</p> <p>„W Wielki Piątek to było dla mężczyzn, a dla dziewczyn to było w święto wielkanocne, to było oblewanie wtedy, dyngus, nie.”</p>
19	Zielone Świątki	<p>„Były życzenia przesyłane kartkami, a teraz już tego nie ma. Jak na Wielkanoc życzenia przysyłali, rodzina, nie, tak też na Zielone Świątki, różne takie chrabąszcze, nie chrabąszcze, nie, owady takie, żabki, nie. Jakie kartki były dostępne, o.”</p>
20	Boże Ciało	<p>„Dzisiaj mogą iść wszyscy i nie idą, a kiedyś, jak było zabronione to więcej ludzi szło, chodzi mi o okres komuny. Jeszcze wcześniej, to tak jak teraz tylko, że nie jechali samochodami, a pieszo szli. Tak jak teraz rodzice chodzili z dziećmi... Przed wojną to były Młode Polki i one się zajmowały, która wioska ma ubrać ołtarz, ale to zakończenia, w oktawę.”</p> <p>Zwyczaj zabierania gałązek z ołtarza: „Nie, nie, nie pamiętam tego. Pleciono wianki na oktawę Bożego Ciała.”</p>
21	św. Jana	<p>„Tak, obchodzono, dziewczyny wianki pletły wróżyły sobie zawdy. Ja nie brałam udziału w tym. Potańcówki takie, majówki były, para, grupa ludzi, szła do lasu, na górę.”</p>

22	MB Zielnej	„Na Matki Boskiej Zielnej to są raczej te bukiety i tam są kłosa zbóż do tego dodawane. Kiedyś jak zwierzę, krowa było chore to palili, żeby to kadzić.”
23	MB Siewnej	„Za moich rodziców to były plecione wianki, i były też plecione na oktawę Bożego Ciała. Mięta była, krwawnik, modrak był, chaber, i inne takie kwiaty i zioła.”
24	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	„To był taki dzień ponury, jakby to powiedzieć, były dawane pieniądze na wymienianki na te dusze, żeby kupić, dzisiaj to też jeszcze istnieje, ale w małych ilościach. Msza była odprowadzana na cmentarzu, była, ale nie jest. W związku z tym, że kościół jest blisko, przy cmentarzu. Ale ksiądz doszedł do wniosku, że spotykały się kumoszki po kilku latach i tak gadały, że księdza nie było słyhać.”
25	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	„Teraz już nie ma tego zwyczaju, ale kiedyś jak przyjechał pierwszy wóz zboża, to matka, ojciec, wyszedł ze święconą wodą i pokropili i ciernie z Wielkiego Piątku były tutaj wzięte, nie. To za pole, żeby miało nas uchronić od pożaru, od pioruna.”
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1	Narodziny i chrzest	„Kobiecie, która urodziła nie wolno było iść za próg. Musiała najpierw pójść do tzw. wyvodu. Do księdza proboszcza, dały świece i do ołtarza. A dziecko, które było nieochrzczone nie wolno było wyprowadzać na dwór. Taki zwyczaj, do księdza poszła, tam ksiądz ją modłami, ale ja dobrze nie wiem, bo nigdy nie byłem... Ksiądz chrzczył kiedyś jak było zgłoszone. Nawet w taki dzień chrztu, było mówione, że jak dziecko jest ochrzczone to nie choruje, nie. Czyli jak dziecko chorowało, to się jechało do proboszcza i się zgłaszało, że dziecko jest chore i kazał wtedy ksiądz przyjechać. Nie było to na mszy świętej, tylko normalnie w Czarnkowie było to na zakrystii. Tutaj było w kościele, w Skórzewie, jak miałem chrześniaka to było to na zakrystii. Było picie, no bo jak ksiądz oblał wodą dziecko, to trzeba było oblać gardło.”
2	Ślub i wesele	„Poltery, teraz jest tydzień naprzód, ale jaki uroczysty. My tak niedawno córkę za mąż wydawali i to za Irlandczyka, to się zadziwili, że to takie, oni myśleli, że to wesele. Przyjechali w piątek, sobotę i myśleli, że to wesele. Na podwórku były ławy. Każdy jeden może przyjść.” „Sznurki były co parę metrów, jeszcze kiedyś jak w Dębie drzewa czereśniowe były to od czereśni do czereśni.”

3	Śmierć i pogrzeb	<p>„Były zapraszane babki, te płaczki, które przyjeżdżały do zmarłego, płakały i się modliły. A to z miasta, a to ze wsi byli zaproszeni, nie. Był różaniec, ale były też śpiewy, wieczorami, tak godzinę, ze dwie. Zmarły leżał na pisaku i koło niego była wanna z wodą – w lecie, zimą nie. Kto miał okazję to lodu przyniósł, a kto nie to ze studni wodę. I ten zmarły dwie doby musiał leżeć, a potem był odprowadzany do figury św. Jana. Tam były modlitwy i pożegnanie było, podziękowanie, jak ktoś z rodziny. I każdy kto miał bryczkę, czy pieszo to do Lubasza i do kościoła, i nawet jak ktoś nie był w kościele cały rok to na tej ostatniej był mszy... Każdy żeby się dotknął tej trumny, nie.”</p> <p>Ł.: „Mówi się, że jak pies cały czas wyje, to ktoś umrze. Jak pies wyje, ryją krety to, że koś umrze, i że świerki przycinają – żeby dachu nie przerosły, nie. Jak świerk przechodzi, to znaczy, że ktoś w domu odchodzi.”</p>
4	Inne zjawiska	<p>CZERWONE WSTAŻECZKI: „Też, to też, jak się kupiło konia to trzeba było mu w uzdę włożyć. Dziecko, to też miało gdzieś czerwone, bo to czary.”</p> <p>ZĘBY: „Jak matka jakiegoś dziecka znalazła ząbek, to musiała na nową suknię, czy matka, czy babcia tego dziecka.”</p> <p>„Ząbek w dziurę od myszy żeśmy kładli.”</p>
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa,		Brak informacji
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		Brak informacji
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		

IV. Przejawy religijności tradycyjnej

1	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	Brak informacji
2	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji
3	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji
4	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji
5	Lokalne tradycje pielgrzymowania	„Pielgrzymki to szły potajemnie, nie tak jak teraz, że straż pożarna, policja, torują samochody, kiedyś tak nie było. Ludzie szli pieszo, niektórzy boso, bo nie wszystkich było na trzewiki stać i przed kościołem dopiero na nogi wkładano.”
6	Lokalne odpusty	„8 września, Nowak prowadził na Walentego jeszcze.”

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1	Dożynki	„To było, ale zanikło. Teraz gminne są dożynki w innych miejscowościach. <i>Kiedyś każda wieś miała swoje dożynki?:</i> „Tak, tak.”
2	Dni gminy/wsi	„Nie było.”
3	Lokalne festyny	„Też nie.”
4	Inne (np. organizowane przez szkołę, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	„My w tym momencie przygotowujemy książkę – lokalne obyczaje Dębego, bo kronika nie dla wszystkich jest dostępna. Dlatego książka będzie wydana, pisze ją Pani Stefania.” Ł.: „Święto plonów mamy od kilku lat, w październiku. Na sali w Dębie, wszyscy zapraszani tam są. To zawsze w październiku jest jak wszystkie plony zejdą, buraki, ziemniaki itp. Bo dożynki to głównie zbóż dotyczą.”